

L'ESTIMULACIÓ BASAL AL PARVULARI D'EDUCACIÓ ESPECIAL: PLA DE TREBALL ANUAL

Roser Piñol Rubió

Psicòloga i Psicopedagoga de l'Escola d'Educació Especial d'ASPACE Barcelona i del CDIAP de Sants-Montjuïc

RESUMEN

"La estimulación Basal en el Parvulario de Educación Especial: Plan de trabajo anual"

El artículo que se presenta a continuación pretende exponer como se elabora un plan de trabajo anual en el parvulario de una escuela de educación especial. Dicho plan de trabajo será realizado e implementado por maestra y psicopedagoga de forma coordinada y tomando como ámbito de referencia la teoría de la Estimulación Basal. El objetivo principal para el desarrollo de dicho plan de trabajo será el de facilitar y optimizar el trabajo conjunto en el aula, teniendo como finalidad principal ofrecer a nuestros alumnos una atención global de la máxima calidad. Para conseguir dichos objetivos se presentará tanto la teoría de referencia como las características del centro educativo y de sus alumnos.

ABSTRACT

"The Basal Stimulation in the Kindergarten of Special Education: a Yearly Work Plan"

The article presented below tries to put forward how to develop a yearly work plan in the kindergarten of a special education school. This work plan will be carried out and implemented by coordinating both a teacher and psychopedagogue and taking as a reference the theory of Basal Stimulation. The main aim for this development of this work plan will be the optimization and simplification of the group work in the classroom, having as a main aim the offer of a global attention to our students of the maximum quality. In order to get these objectives, both the theory of reference and the features of the educational centre and its students will be presented.

INTRODUCCIÓ

Des de 1972, el nostre servei disposava d'un Servei de Maduració Terapèutica Integral on s'acollia a infants amb trastorns neurològics severes (especialment paràlisi cerebral), en règim de mitja pensió. El citat servei es trobava adscrit al Departament de Sanitat i tenia una càrrega rehabilitadora important tot i que, per a oferir una atenció el més globalitzada possible, els psicòlegs de formació clínica abordàvem aspectes de caire psicopedagògic. En transformar-nos en un parvulari (per tant, dependre del Departament d'Ensenyament, setembre del 2000), la figura del mestre va passar a formar part activa del servei. Aquest fet ens posava davant d'una situació nova: per les característiques dels nostres alumnes, que es trobaven en estadis del desenvolupament molt primitius, la tasca de mestra i psicòloga es solapaven en gran mesura. Al llarg de diversos cursos, ambdues professionals hem realitzat un important esforç col·laborador que ens ha portat, cadascuna des de la seva formació i especificat, a treballar de manera conjunta i coordinada en tots els àmbits (informes, activitats escolars i extraescolars, treball amb les famílies, estimulació global...). La creació del pla d'estimulació del curs és un dels aspectes en què queda palès aquest gran esforç de treball interdisciplinari.

CARACTERÍSTIQUES DELS NOSTRES ALUMNES

Cal, a l'hora d'entendre l'estructura i motius per l'elaboració del nostre pla de treball, fer una aproximació general a les característiques dels nostres alumnes que ens permeti reconèixer el seu nivell de desenvolupament i, alhora, aquells aspectes par-

ticulars derivats de la seva patologia. No podem endinsar-nos en aquests aspectes caracterials, sense parlar de la unicitat dels alumnes que assisteixen a l'aula d'educació especial del parvulari. Cadascun dels nostres alumnes té característiques diverses i específiques que ens demanen una aproximació individualitzada al llarg del curs i per a qualsevol activitat que es proposi. El concepte d'Estimulació Basal ens permet aquest abordatge individualitzat reclamant, però, una revisió exhaustiva de les característiques de cadascun dels nostres alumnes tant en iniciar-se el curs com al llarg del mateix.

A nivell del desenvolupament ens trobem amb infants que, en la seva majoria, no han superat l'estadi sensorio-motriu descrit per Piaget. Ens trobem, doncs, en un període del desenvolupament centrat, bàsicament, en aspectes sensorials; l'infant experimenta amb el seu cos i els seus sentits, amb les sensacions que rep de l'entorn de forma més passiva en un inici i progressant paulatinament vers a la recerca activa d'aquestes vivències. Per entendre com funciona aquesta evolució en els infants que assisteixen al nostre parvulari, cal exposar quines són les característiques generals de l'infant amb paràlisi cerebral que influeixen de manera decisiva en el desenvolupament del període sensorio-motriu.

Si bé podem parlar de patologies d'etiologia diversa (prematuritat, cromosomopaties, patologies d'origen connatal, congènit...), la clínica que apareix en la majoria dels nostres infants cursa en paràlisi cerebral (PC) en diversos graus i característiques. Com assenyalava Ponces (1993), amb el nom de PC s'inclou un conjunt de situacions en què es troben uns infants, generalment plurideficients, que presenten trastorns i dèficits

motrius d'origen encefàlic. Les lesions encefàliques tenen un caràcter no progressiu i es produeixen en plena època de maduració cerebral, és a dir, en l'època intrauterina, en el moment de néixer o en els primers anys de vida. Evidentment, la pertorbació del to, la postura i la desorganització motriu, són els trastorns més específics, però aquesta pertorbació no es dona aïlladament i, tot sovint, la patologia neuropsíquica associada és la que més incapacita els infants.

Tenint en compte tant els aspectes relatius al desenvolupament general dels infants com el dels nostres alumnes, podem parlar d'un desenvolupament específic dels infants amb PC. Per les seves característiques motrius i mentals, els nostres alumnes es desenvolupen a partir d'una sèrie de vivències que dificulten i alenteixen les seves experiències vitals. Com descobrir el propi cos, si aquest no respon als seus desitjos? Com aproximar-se a l'entorn i als seus estímuls i com diferenciar-los? Com diferenciar-se de l'adult de qui són plenament dependents?... Si pretenem respondre a aquestes qüestions ens adonarem que la seva experiència vital és absolutament diferent de la de l'infant sense dificultats. Per aquest motiu, no és estrany d'entendre que la majoria dels nostres alumnes es trobin encara en estadis del desenvolupament sensorio-motriu en edats compreses entre els tres i cinc anys. Aquesta situació s'allarga i, a voltes, s'estanca durant llargs períodes de la seva vida. Les propostes nascudes del concepte d'Estimulació Basal ens permetran una aproximació adequada al seu nivell de desenvolupament, plenament sensorial, afavorint les capacitats de l'infant per rebre i integrar experiències que, d'altra manera, no seria possible que fossin viscudes per ell de manera autònoma i cercant en cada moment la seva màxima participació; l'infant serà el protagonista final del seu desenvolupament. Mestra i psicopedagoga exercirem de mitjanceres entre l'alumne i aquells coneixements que està preparat per adquirir, tot facilitant unes propostes educatives progressives i plenament ajustades.

L'ESTIMULACIÓ BASAL COM A MARC DE REFERÈNCIA

Parlar de l'estimulació basal, ens remet a parlar d'una forma d'entendre el desenvolupament infantil, l'establiment de les relacions primàries infant-adult, les característiques dels infants amb afectacions neurològiques severes i, en definitiva, una forma d'entendre la realitat humana i vivencial dels infants. El punt de partida el podem trobar en els primers escrits del professor Dr. Andreas Fröhlich a finals dels anys 70 a Alemanya. La seva preocupació per prendre responsabilitats de caire psicopedagògic i educatiu al voltant dels alumnes pluridiscapacitats i amb retard mental profund, el féu estructurar tota una sèrie de teories i experiències al voltant del desenvolupament de la sensorialitat en relació a l'establiment de relacions emocionals per part d'aquests alumnes i els professionals que les atendien i als quals, fins aquells moments, se'ls pressuposaven funcions merament assistencials i no educatives. Així, doncs, es proposava un abordatge pedagògic que prenia com a referència aspectes propis de la neurofisiologia, especialment els referits al principi de plasticitat del sistema nerviós central, de les teories constructivistes de l'ensenyament-aprenentatge postulades des de Piaget fins al moment i les teories centrades en la importància de les relacions primerenques en el desenvolupament global dels infants.

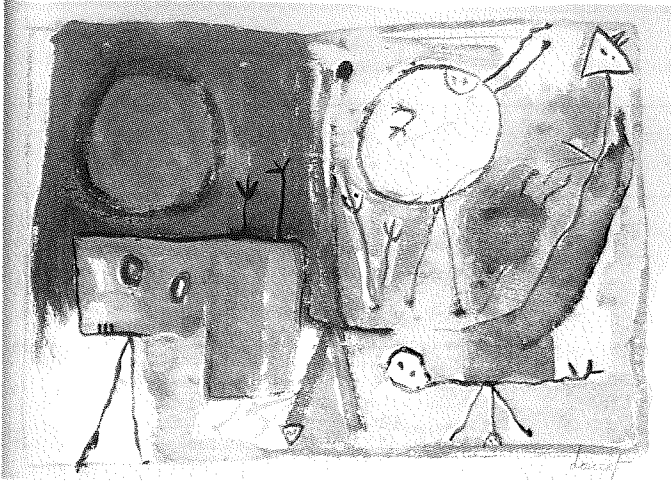
Cal, però, concretar quina era la visió del propi Dr. A. Fröhlich al voltant de la pluridiscapacitat severa; com ell mateix exposa al

llarg d'un dels seus estudis (1982): "...denominem com a molt deficient a un infant, quan resulta patent que no es trobarà en condicions d'assolir els rendiments corresponents a un lactant de sis mesos,... S'escollí el llindar dels sis mesos perquè, normalment, és en aquesta edat quan el nadó comença a desprendre's de la relació bidimensional mare-fill, donat que el seu sistema perceptiu, motriu i comunicatiu es troba ja prou diferenciat com per poder començar a entendre, de manera activa, i a ampliar de forma progressiva el seu entorn...". Així doncs, parlarem d'infants que no han superat els primers estadis del desenvolupament sensorial més primigeni, aquell que representa la indiferenciació i confusió entre aquells estímuls, sensacions i vivències interns i els externs, aquells qui, com assenyala Stern (1996), no han descobert on comença i acaba el propi jo, ni on comença i acaba l'altre. Ser profundament deficient sempre implica un prejudici complex de tota la persona i de totes les seves capacitats, vivències i expressions. Les competències emocionals, cognitives i físiques, així com les socials i comunicatives es troben greument limitades o alterades (Bücker, 1994). Així doncs, la situació descrita topa amb la necessitat vital d'establir, de forma natural i fluïda, relacions interpersonals mútuament enriquidores. En aquest sentit cal recordar que, per les seves característiques específiques, els infants a qui ens referim no han pogut establir, en molts casos, ni tan sols les relacions més primerenques d'una forma "sana". Caldrà, doncs, plantejar un abordatge terapèutic que tingui en compte la importància de l'establiment de relacions emocionals enriquidores, com a pas previ i ineludible per al desenvolupament global d'aquests infants (Brazelton&Cramer, 1993).

A través de les propostes d'estimulació basal, es pretendrà la promoció del desenvolupament global de l'infant a partir de la **proximitat, l'intercanvi i la significació**, entenent aquesta teoria no com la suma de tècniques estandaritzades d'estimulació, sinó com una forma d'abordatge de la relació infant-adult. Com assenyala el propi Dr. Fröhlich. "*L'estimulació basal no és un mètode o una tècnica. L'estimulació basal cal entendre-la com un concepte. Això es refereix a una aproximació mental i emocional als problemes i dificultats de la persona greument afectada... Concepte vol dir que no es tracta d'una teràpia pedagògica definida i fixa sinó tot un ventall de pensament fonamentals i essencials que requereixen una revisió i adaptació continuades.*"

La teoria de l'estimulació basal ens ofereix una sèrie de regles i principis bàsics (contrast, estructura, latència...) així com certs procediments que ens podran orientar però que caldrà resituar per a cada nen i en cada moment; cadascun dels professionals haurà de trobar el seu propi camí, la seva pròpia experiència en relació a la persona amb qui plantegem la nostra tasca. L'aproximació a la sensorialitat dels nostres alumnes la farem bàsicament a través de les estimulacions somàtica, vestibular i vibratòria, que es completaran amb propostes d'estimulació tàctil-hàptica, oral, visual i acústica.

En el cas de l'estimulació somàtica, estimularem l'àmbit de la percepció del propi cos, aspecte greument afectat en els nostres alumnes. El nostre objectiu principal serà el de permetre a l'infant desenvolupar la percepció de la seva integritat corporal. Les propostes en aquest sentit es defineixen, a més, com a base indispensable per a la percepció de l'esquema corporal i de la coordinació motriu, així com de la diferenciació entre el propi cos i l'entorn.

Mitjançant l'estimulació vestibular treballarem totes aquelles percepcions relatives a l'equilibri, el posicionament del cos a l'espai i el moviment en general. Oferint aquest tipus d'estímul facilitarem a l'infant informació sobre quina és la seva posició en l'espai i, a més, els permetrem obtenir una experiència lúdica i, per tant, positiva del seu propi moviment, fet que en molts casos no hauran experimentat prèviament.

Amb l'estimulació vibratòria es pretindrà que l'infant greument afectat aprengui a considerar aquelles sensacions físiques que per les seves característiques essencials no poden ser palpades i retingudes. Com assenyala Fröhlich, la via principal i més significativa per al nen és la vibració emesa per la veu humana; és a través de la veu de la persona amb qui l'infant es relaciona que pot desenvolupar la seva sensibilitat acústico-vibratòria. La proximitat i el contacte requerit per aquest tipus d'estimulació ens remet de nou a la importància de la relació professional-alumne. D'altres medis per a facilitar l'experimentació dels infants amb les vibracions seran la pilota Bobath, els globus, els altaveus...

Fins al moment, s'ha presentat el concepte d'estimulació basal de forma resumida. La seva amplitud dificulta l'exposició més concreta de totes les seves propostes. Cal apuntar el fet que, cada dia, a través de la posada en marxa del concepte, els professionals descobreixen noves expectatives, materials i propostes adequades a cada nen i en cada moment, que enriqueixen profundament aquesta visió de l'abordatge psicopedagògic de l'educació dels infants greument afectats. El propi concepte d'estimulació basal ho demanda i com assenyala el propi Dr. Fröhlich: "...la persona greument disminuïda no tan sols necessita espais per aprendre, de teràpia o de cura, sinó un espai per a viure com a individus únics i conjuntament amb els altres.", i aquests són els espais que des del concepte d'estimulació basal els proposem de facilitar.

PLA DE TREBALL ANUAL

Escollir un nombre limitat d'activitats en relació al concepte d'estimulació basal, seria contradir la filosofia de treball presentada pel Dr. A. Fröhlich. L'estimulació basal serà el fil conductor de les propostes educatives que oferirem dia a dia als nostres alumnes, des del treball dels hàbits i l'autonomia, l'alimentació, les propostes de caire pedagògic... Així doncs, un cop realitzada una revisió exhaustiva de la bibliografia existent, s'opta per treballar a través del concepte d'estimulació basal a dos nivells: un nivell que inclourà qualsevol de les activitats realitzades durant el curs i un altre centrat en sessions específiques i plenament estructurades

d'estimulació basal. Les activitats es dissenyaran tenint en compte els principis tractats al llarg del capítol dedicat a la teoria de l'estimulació basal. En relació al **principi d'estructura**, ens centrarem en propostes educatives que ens permetin respectar els ritmes propis dels nostres alumnes així com els seus estats emocionals en cada moment (no mantindrem, per exemple, una activitat que neguitegi l'alumne o l'exciti en excés). En relació al mateix principi, s'establiran estructures que permetin a l'infant de situar-se tant a nivell macrotemporal, preveient quina activitat es desenvoluparà en cada moment, com microtemporal (estructura pròpia de les activitats). Facilitar l'anticipació de les activitats, li permetrà viure el dia a dia amb prou tranquil·litat com per a poder gaudir d'allò que li proposem; no hem d'oblidar l'enorme dificultat dels nostres alumnes d'establir estructures internes que els permetin anticipar les situacions que van afrontant al llarg de la seva vida. En relació al **principi de contrast**, entès aquest com a base del desenvolupament humà, plantejarem propostes d'activitat que permetin els alumnes experimentar amb l'entorn amb sensacions clarament contrastades, de forma que se'n faciliti la seva diferenciació mental.

Les nostres activitats tindran com a eix central l'estimulació de l'establiment i el manteniment de la **interacció personal** educador-alumne. Qualsevol activitat que ens plantejgem haurà de contemplar el fet que els nivells de desenvolupament dels infants a qui ens dirigim demanen activitats individualitzades i aquest fet pressuposa prendre consciència que el grup classe haurà d'ésser considerat a l'hora que es treballi individualment amb un dels companys. Així doncs, l'espai d'espera entre activitats haurà d'ésser contemplat com un altre espai educatiu a aprofitar; haurem de procurar controlar la no existència de 'forats negres' en el seu temps educatiu.

Seguint amb aquells aspectes relatius al motius de l'elecció de les activitats, ens centrarem a dissenyar propostes educatives globals, dirigides a tot el grup i realitzarem una posterior adaptació per a cadascun dels alumnes; aquesta redefinició de les activitats es farà tenint en compte el terme de **proximitat** i, per tant, del nivell de desenvolupament pròxim dels alumnes: concretarem d'on partim i fins a on volem arribar. En aquest sentit farem una valoració global de l'alumne que inclourà el seu desenvolupament neuro-psico-senso-motriu, que ens permeti realitzar els recolzaments necessaris en cada cas, per a cada activitat i en cada moment del curs; si un alumne té interès per mirar, per exemple, però presenta grans dificultats a l'hora de "tocar", li demanarem que miri i el nostre recolzament es centrarà en ajudar-lo a portar les seves mans a l'objecte, facilitant una percepció més integrada on s'uniran visió i tacte. No podem oblidar que en el cas d'infants amb PC, ens trobarem amb la peculiaritat que, en molts casos, són infants que centren tota la seva activitat en mirar, ometent d'altres formes de conèixer i experimentar amb el seu entorn i que, en aquestes situacions, els educadors haurem de potenciar d'altres mecanismes d'experimentació que els permetin augmentar les seves experiències vitals.

En el cas de qualsevol proposta pedagògica, per exemple, presentarem el material de forma separada a cadascun dels alumnes, donant-los el temps necessari perquè en facin una exploració el més activa possible; posteriorment potenciarem un reconeixement més complet de cadascun dels materials. Presentarem els materials l'un a continuació de l'altre, estimulants la percepció del contrast. En tot moment, mestra i psicopedagoga donarem gran importància a les reaccions dels nostres alumnes

(plaer, por...), oferint-los el contacte necessari per a afrontar la proposta educativa amb tranquil·litat i confiança en l'adult de referència. Un cop finalitzades les activitats tornarem a presentar els materials als alumnes, així com el resultat de l'activitat, tot seguint el principi d'estructura.

En relació a les activitats concretes d'estimulació basal, es planteja la reflexió al voltant de quines activitats cal realitzar, la seva periodicitat i repetició en el temps, etc. Es presentaran activitats pròpies de totes les àrees de l'estimulació basal (somàtica, visual, vibratòria...); cadascuna de les activitats es donarà a través d'una estructura global que permeti els alumnes de reconèixer el tipus d'activitat que es va a realitzar. En tot moment, la paraula de l'adult acompanyarà cadascuna de les evolucions de les activitats i es mantindrà un contacte corporal estret amb l'infant. Els materials que utilitzarem seran senzills i de fàcil realització; en molts casos seran materials compartits amb la resta de professionals, fet que dotarà de major importància l'estructura de l'activitat descrita, permetent a l'alumne situar el material en relació a l'activitat d'estimulació basal i no amb d'altres (fisioteràpia...).

En el cas de les activitats específiques d'estimulació basal, s'organitzaran de forma progressiva, sense concretar dates, ja que l'evolució de les mateixes dependrà de les respostes observades en els nostres alumnes, així com dels períodes de latència marcats per ells mateixos; d'aquesta manera certes activitats requeriran d'un major nombre de sessions, mentre que d'altres, de més fàcil execució, es podran realitzar en poques sessions. En funcionar globalment a través del concepte d'estimulació basal, no pretendrem incloure tots els seus àmbits al llarg de cada trimestre ni totes les activitats descrites. Optarem per anar adaptant la progressió de les activitats a les necessitats i interessos dels alumnes en cada moment, seguint, però, una correlació prèviament establerta. Les mateixes activitats s'aniran repetint al llarg dels trimestres, facilitant la seva avaluació progressiva i final.

ÀMBIT DE L'ESTIMULACIÓ BASAL	ACTIVITAT	PROGRESSIÓ
ESTIMULACIÓ VESTIBULAR	1a Taula basculant 2a El bocoi 3a L'hamaca suspesa	La progressió de les activitats ve donada pel nivell de contacte físic estret que permeten, de més a menys contacte.
ESTIMULACIÓ VIBRATÒRIA	Pilota Bobath	S'estableix l'elecció d'una sola activitat per dos motius: certes activitats d'estimulació auditiva ja inclouen estimulació vibratòria i perquè es tracta d'una activitat molt positiva a nivell relacional i de significativitat per part dels nostres alumnes.
ESTIMULACIÓ SOMÀTICA	1a Massatges: talc, crema i textures 2a Dutes seques 3a Piscina de boles	La progressió de les activitats ve donada pel nivell de contacte físic estret que permeten, de més a menys i tenint en compte la sortida programada al Happy-park: es pretén que l'activitat de piscina de boles sigui acceptada positivament pel major nombre possible d'alumnes, facilitant l'assoliment dels objectius educatius plantejats a aquest nivell.
ESTIMULACIÓ VISUAL	Boles brillants	S'estableix una sola activitat específica a aquest nivell tenint en compte que l'àmbit visual és un objectiu prioritari en el treball diari a l'aula i queda, per tant, plenament cobert.

ESTIMULACIÓ TÀCTIL I HÀPTICA	1a Jocs amb aigua 2a Planxes tàctils 3a Pilotes tàctils	Aquesta progressió ve donada pel propi concepte evolutiu descrit per Fröhlich segons el qual, cal realitzar una primera sensibilització de la mà, una estimulació global vers al seu reconeixement, com a pas previ a les funcions hàptiques d'agafar i retenir els objectes. Els jocs d'aigua seran una font inesgotable de treball del contrast més primitiu: sec-moll i fred-calent.
ESTIMULACIÓ ACÚSTICA	1a So-silenci 2a Ritme	La progressió es deu a la consideració que es fa necessari un treball previ de discriminació entre so i silenci i d'atenció dirigida vers la font de l'estímul, abans de treballar estructures rítmiques més complexes. En el cas del treball del ritme, apareix en moltes ocasions unit al treball d'estimulació vibratòria
ESTIMULACIÓ ORAL	Treball de contrast simple entre dues propostes: dolç-salat, líquid-dens...	Valorem el treball realitzat al llarg dels centres d'interès, així com l'específic realitzat des del departament de logopèdia del parvulari a nivell d'estimulació oral com a suficients.

UN NOU ÀMBIT D'INTERVENCIÓ PSICOPEDAGÒGICA

L'elaboració del pla de treball anual ens ha portat a definir les característiques del context d'intervenció del psicopedagog a l'aula d'educació especial d'un parvulari. S'evidencia la importància d'establir relacions de col·laboració amb tota una sèrie de professionals de formació diversa però que comparteixen un sol objectiu: el desenvolupament integral i harmònic dels infants amb paràlisi cerebral. Aquest punt de partença ens permet dissenyar un abordatge psicopedagògic dirigit a estimular la globalitat d'àmbits del desenvolupament propis dels infants sense dificultats, fent un acompanyament i recolzament als nostres alumnes que els permetin accedir a descobertes que d'altra forma els serien impossibles d'assolir. Parlem d'aspectes tant bàsics com el retrobament amb el seu propi cos i les seves sensacions més primàries, que en els infants sense dificultats es desenvolupen de forma natural, progressiva i veloç durant els primers mesos de vida. Parlar de les característiques de l'infant sense dificultats, del

seu desenvolupament, ens permet als professionals de l'Educació Especial, establir un pla de treball progressiu i adaptat a la naturalitat de la nostra espècie, així com establir i potenciar un desenvolupament neurològicament estructurat. És evident que en el cas dels infants amb qui treballem, hem d'acceptar el fet que el seu desenvolupament neuro-psico-motriu es donarà de forma diferent a l'"esperat" i que, per tant, haurem d'adaptar les nostres pretensions educatives a les seves realitats úniques; l'atenció a la diversitat prendrà en aquest cas tot el seu sentit.

Els darrers anys, el món de l'Educació Especial dirigida a infants greument afectats es plantejava la necessitat d'englobar i donar un marc teòric organitzat a tota una sèrie d'activitats i propostes educatives que, al llarg dels anys d'experiència en aquest camp, es demostraven bàsiques a l'hora de treballar amb aquests infants. En aquest sentit, el concepte d'estimulació basal recollia de forma estructurada moltes de les experiències de treball que des de feia dècades estàvem incorporant a les nostres aules, donant l'oportunitat als professionals d'establir un marc de treball compartit per totes les especialitats implicades en el treball amb infants amb paràlisi cerebral. Si bé en un primer moment, l'estimulació basal fou assumida de forma parcialitzada, entesa com a la successió de sessions rehabilitadores aïllades, el treball de revisió d'aquesta proposta educativa ens ha dut a integrar-la com a nexa d'unió entre totes les propostes educatives a desenvolupar: l'estimulació passa a ser el marc bàsic de referència a l'hora de dissenyar i planificar el treball a realitzar al llarg del curs. Al llarg d'aquestes pàgines, hem presentat tota una sèrie de continguts que pretenen facilitar l'aproximació a aquesta realitat.

La realització d'un pla de treball estructurat serà entès com la plasmació d'aquesta visió evolutiva dels infants situats en estadis molt primitius del seu desenvolupament; aquests plans de treball restaran oberts a generar noves experiències educatives que el dia a dia a l'aula ens demandi. L'observació dels nostres alumnes i de la seva evolució al llarg del temps, si bé pugui ser molt subtil, ens donarà la informació necessària per a dissenyar noves propostes educatives, sempre partint d'un nexa central i prèviament treballat per tots els professionals de l'equip on l'infant greument afectat no tan sols rebí espais de teràpia o de cura tècnica i estandaritzada, sinó espais per a viure i aprendre.

Cal assenyalar la importància de plantejar propostes de treball realistes, entenent l'estructura i recursos del centre educatiu en què ens situem: l'entorn, el nombre de professionals i alumnes i els recursos econòmics són realitats ineludibles amb què els professionals de l'educació hem de treballar. Ajustar-nos a la realitat ens permetrà generar propostes educatives realitzables i mantingudes en el temps; aquest manteniment permetrà als nostres alumnes evolucionar i progressar al seu ritme, amb la tranquil·litat transmesa pels propis professionals d'estar fent 'la feina ben feta'. Plantejar-se activitats o fites poc realistes i ajustades pot generar angoixa tant als professionals com als propis alumnes.

El treball compartit ens permetrà generar una visió de l'infant com a persona en tota la seva globalitat, evitant així abordatges parcialitzats. És cert que aquest treball multidisciplinari demanda un gran esforç de negociació i valoració de les tasques a realitzar, però superada aquesta fase de negociació, oferirem als nostres alumnes un ampli ventall d'activitats on el més important no seran les activitats en si mateixes, sinó el coneixement profund de les característiques i necessitats concretes de cadascun dels alumnes.

El pla de treball presentat ha de ser entès com un primer pas a l'hora d'establir un treball molt més ampli en el parvulari del centre d'educació especial on s'ha realitzat. Com assenyalava en

iniciar aquesta presentació, el pla de treball anual i la seva temporalització no dependran tant dels calendaris escolars com de les expressions vitals dels nostres alumnes, alguns necessitaran que aquest pla s'ampliï, d'altres tan sols l'iniciaran, però el que valorarem en qualsevol cas serà la seva participació activa com a persones úniques per subtil que sigui, ja que, com he pogut anar descobrint al llarg de diversos anys d'experiència professional, la realitat és que qualsevol nen pot aprendre si nosaltres, els professionals, li oferim la possibilitat de fer-ho.

Referències bibliogràfiques

- AJURIAGUERRA, J., MARCELLI, D. (1992): *Manual de psicopatología del niño*. Barcelona: Masson, S.A.
- BRAZELTON, T. B., CRAMER, B. G. (1993): *La relación más temprana*. Barcelona: Ediciones Paidós.
- BÜCKER, U. (1994). *L'estimulació basal en disminuïts greument afectats*. Treball presentat a les II Jornades Catalanes d'Atenció Integral als Disminuïts Psíquics Profunds, Igualada.
- COROMINES, J. (1991): *Psicopatologia i desenvolupament arcaics*. Barcelona: ESPAXS, S.A.
- FRÖHLICH, A., HAUPT, U. (1982). *Estimulación para el desarrollo de niños muy deficientes* (C.L. Pérez Gerez, trad.). Mainz: V. Hase & Köhler.
- FRÖHLICH, A. (1987). *La estimulación basal, aspectos prácticos* (G. Perrin & P. Singy, trad.). Lanigny: Institution de Lavigny.
- FRÖHLICH, A. (2000). *La stimulation basale. Le concept*. Lucerna: Edition SZH-SPC (Secretaria Suïssa de pedagogia especialitzada)
- GESELL, A. (1981): *El niño de 1 a 4 años*. Buenos Aires: Editorial Paidós.
- PÉREZ, C.L. (2001): *Criterios para la puesta en marcha del concepto de estimulación basal*. Document no publicat. Institució Balmes, Sant Boi de Llobregat.
- PÉREZ, C.L. (2001): *Estimulación visual*. Document no publicat. Institució Balmes, Sant Boi de Llobregat.
- PIAGET, J. (1954): *The construction of reality in the child*. Nova York: International Universities Press.
- PONCES, J. (1993): *Paràlisi Cerebral Infantil: què ens cal saber*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- SALVADOR, F., PELEGRINA, M. (1993): *El mètode científic en Psicologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- STERN, D.N. (1996): *Diari d'un bebè*. Barcelona: Columna Edicions, S.L.

Correspondència amb l'autora: Roser Piñol Rubió, Psicòloga i Psicopedagoga de l'Escola d'Educació Especial d'ASPACE Barcelona i del CDIAP de Sants-Montjuïc. C/ Ca l'Alegre de Dalt 29, 1r 1ª. BCN 08024. E-mail: rpinol@campus.uoc.es